

Radovan Pavić

PROGRESIVNA MILITARIZACIJA SVIJETA

(teze)

PRISTUP. U suvremenim prilikama oružanog mira i ravnoteže straha, u kojima su za održanje postojećeg stanja potrebne sve veće količine oružja, u vremenu u kojem je militarizacija svijeta jedno od najvažnijih socijalnih stanja i propulzivnih procesa, i koje je vrijeme teško odrediti kao ono prije ili poslije rata, u situaciji »ni rata niti mira«, razumljivo je da pitanja progresivne militarizacije i naoružanja, odnosno razoružanja, sadašnje i buduće značenje vojnih blokova, izazivaju poseban interes.

Ovoj, prirodno vrlo kompleksnoj temi koju sačinjavaju a) *problemi militarizacije svijeta općenito*, b) *karakteristike i budućnost vojnih blokova* i c) *pitanja teritorijalizacije nove militarizacije*, najprimjereniji je, očito, interdisciplinarni pristup u čemu se kao najrelevantnije ističu zasluge međunarodnih političkih odnosa, globalne geostrategije (kao dijela geopolitike u širem smislu), vojnih znanosti, kao i onih koje se zanimaju temeljnim pitanjima čovjekove egzistencije; zato će se kao jedan od mogućih doprinosa naznačenom interdisciplinarnom pristupu na ovom mjestu pokušati pojasniti navedena pitanja sa geopolitičkog i globalno-geostrateškog stanovišta i to u okviru naznake nekoliko načelnih teza, s tim da je odmah nužno naglasiti i zaključak, koji, izgleda, nedvojbeno slijedi iz jedne takve analize — naime, zbog općeg procesa militarizacije svijeta i stalnog povećavanja broja žarišnih prostora i napetosti, ili čak izravnih sukoba, valja zaključiti da je i postojanje vojnih blokova kao ponajvažniji izraz spomenute militarizacije činjenica svakako trajnog karaktera i da sva nastojanja i »nastojanja« oko razoružanja i slično ni u kom slučaju ne znače faktore koji bi pridonosili smanjivanju važnosti ili čak dovodili do njihvog ukidanja. Povremena nastojanja oko razoružanja ili mirovne ofenzive treba (kao onu Nixonovu iz prve polovice 1972. godine), nažalost, ipak shvaćati kao privide — jer, dobro je podsjetiti da je do eksplozije najjače bombe u povijesti (studen 1971. godine na otoku Amčitka), koju su izvršili SAD, do miniranja sjevernovijetnamskih luka i naglašavanja napetosti oko Cipra i na Bliskom istoku, došlo neposredno poslije najavljenih posjeta predsjednika Nixona NR Kini i SSSR-u, mirovnog puta predsjednika Tita u SAD, Kanadu i Veliku Britaniju, i u vrijeme općih nada u eru pregovaranja.

I. Problemi militarizacije svijeta

Militarizacija svijeta i egzistencija vojnih blokova idu u red temeljnih problema današnjice; iako je, dakako, vrlo teško i posve nezahvalno pokušati (i to u odgovarajućem redosljedu) nabrojiti nekoliko osnovnih problema suvremenog svijeta, čini se da je uvijek nužno voditi računa o

- demografskoj eksploziji,
- perspektivama svjetske sirovinske vlade,
- razlikama razvijenih i nerazvijenih,
- zagađivanju okoliša,
- militarizaciji svijeta i
- čovjekovoj slobodi.

O navedenom, razumljivo, moguće je raspravljati, ali izbor bi bilo teško suziti, dok bi se i sam redosljed mogao relativno lako braniti.

Agresivnost, demografska eksplozija, razlike bogatih i siromašnih. Unatoč novoj eri pregovaranja i njezinim neprijepornim uspjesima, unatoč sve jačoj afirmaciji principa koegzistencije u suvremenim političkim odnosima i sve većoj ulozi nesvrstanih zemalja, militarizacija svijeta je proces koji neprestano jača i nema razloga po kojima bismo mogli zaključivati o njegovom slabljenju ili nestanku. Moguće je zato pretpostaviti da će proces militarizacije imati trajni, ili barem izrazito dugotrajni karakter; ipak, treba se pri tom zapitati jesu li militarizacija, vojni i ratni sukobi, povijesne kategorije — tj. takove koje su se jednom pojavile i jednom će nestati — ili su pak imanentne osobine čovjeka ili društvenih grupa kao izraz njihove prirodne i naslijeđene agresivnosti u nesublimiranom obliku; iako u potonjem slučaju treba neizostavno voditi računa i o pozitivnim promjenama u skladu s razvojem novih društvenih odnosa svodeći, dakle, pitanje na njegovu povijesnu komponentu, prihvatljivo je da moguće promjene pripadaju toliko dalekoj budućnosti koja nam se — i u ovom času, i u dogledno vrijeme — čini posve nezanimljivom.

Problem *demografske eksplozije* prvenstveno je karakteristika nerazvijenih zemalja; pri tom treba posebno naglasiti jednu činjenicu — name, borba za životni prostor u izravnom smislu, na način njegovog neposrednog osvajanja, tj. zaposjedanja onih nezauzetih ili tuđih teritorija, danas više nije moguća. Ali u uvjetima postojanja svijesti o bogatim i siromašnim zemljama i nerazvijeni mogu u okviru totalitarnih režima razviti značajnu vojnu silu, što onda — kada svi navedeni činioci poprima zaista ekstremne razmjere (također i kvantitativno) — može dovesti i do međunarodnih ekscesa u koje će biti involvirana teritorijalna pitanja kao njihova jedina i najvažnija osnova; a pritom je posve jasno da se takvim problemima, koji se odnose na teritorijalne ekcese, ostale zemlje i svijet u cjelini — budući da je šansa da se navedena pitanja rješavaju na vrijeme i drugim sredstvima propuštena — mogu suprostaviti samo vojnom snagom; budućnost vojnih blokova i egzistencija armija i time su osigurani.

Za daljnji proces militarizacije svijeta i napetosti nastalih na toj osnovi, osim vanjskih, od odlučujućeg utjecaja mogu biti i neki *unutrašnji*

faktori; i ovdje treba ponovno naglasiti, problem demografske eksplozije — enormni porast stanovništva i odgovarajući trend prvenstvena su karakteristika nerazvijenih i siromašnih zemalja; održavanje takve situacije uz postojeći i sve naglašeniji proces njihove unutrašnje socijalne diferencijacije između bogatih i siromašnih, može rezultirati takvim unutrašnjim napetostima koje mogu dovesti i do građanskih nemira i do revolucionarnih gibanja, a u kojem je slučaju onda, dakako, potrebno postojanje armije kao osnovne unutrašnje represivne snage.

Značenje kineskog faktora. Pored činjenice da će postojeće svjetske sile i dalje bitno jačati svoj ratni potencijal (iako je teško vjerovati da bi bilo koja strana mogla — u dogledno vrijeme i uopće — steći odlučujuće prednosti) treba naglasiti da će proces svjetske militarizacije jačati pojavljivanjem novih partnera — dakako, radi se prije svega o NR Kini; iako bi bilo moguće pokazati¹ da kineska militarizacija ne znači nikakvu ni sadašnju niti perspektivnu izravnu vojnu opasnost, da se drugim riječima ne radi ni o kakvoj »žutoj opasnosti«² nego da su u pitanju činioci kompenzacijskog karaktera, očito je da će razvoj ratnog potencijala Kine bitno utjecati na svjetski proces militarizacije na dva načina — prvo, sam po sebi, i drugo, što je daleko važnije — odgovorom velikih sila, koji, razumljivo, može i opet biti samo vojnog karaktera. Kod toga još je jedan činilac očito nezaobilaznog značaja — radi se, naime, o činjenici da će u skladu sa razvojem svoje gospodarske i vojne moći NR Kina krenuti i na svjetsko more, što će, prirodno, i samo po sebi pridonijeti njegovoj militarizaciji — ali, pritom ne treba zaboraviti da će opći stupanj militarizacije porasti i iz razloga jer će od strane postojećih pomorskih sila na pojavu NR Kine kao novog vojnog pomorskog faktora također biti potrebno odgovoriti.

Vojno jačanje Kine, njezin prodor u svemir, a uskoro vjerojatno i na svjetsko more, prirodna je posljedica težnji za svjetskom afirmacijom; u tome izbor onih lokaliteta gdje se nastoji aktivnije učiti u međunarodne odnose i prema sebi centrirati pažnju svjetskog javnog mnijenja ne samo da nije slučajna, nego je ponekad i jasno geostrateški intoniran — ovdje to ističemo iz razloga jer ta činjenica samo može pridonositi razvoju svjetske militarizacije — razumljivo je da će Kina tražiti saveznike svagdje, ali disidenti na odlučnim geostrateškim lokacijama mogu imati naročito značenje (Albanija); isto tako nastojanja oko političkog prisustva na Bliskom istoku temelje se na onim značajkama koje za svjetske odnose slijede iz definicije Rimlanda i to upravo onog njegovog sektora gdje postoji svojevrsno prisustvo i interes obiju supersila i gdje se anga-

¹ R. Pavić: »Neke političko-geografske karakteristike današnje Kine«

² Ako bi se danas (a pogotovo od druge polovice XIX. st. tj. od početka razdoblja najintenzivnijeg osvajanja kolonijalnih posjeda) moglo govoriti o određenim opasnostima koje se izjednačavaju sa obojenošću njihovih nosilaca — onda bi prije svega trebalo ukazati da su takve opasnosti (uz iznimku Japana) uvijek bile bijele boje i prvenstveno na tuđim teritorijima.

žiranjem za arapsku stvar mogu steći značajni politički poeni: 2a); militarizacija svijeta, odnosno njegovih pojedinih velikih regija, može biti također potaknuta i novim daleko širim interesom Kine za područje klasičnog Sredozemlja — tako će i na Malti biti uskoro otvorena kineska ambasada, dok Kina naglašava svoju podršku nizu mediteranskih zemalja 2b) u njihovoj borbi da to područje postane zaista područje priobitnih sredozemnih država. Iako je jasno da Kina ne ide za izravnim vojnim prisustvom u sredozemnom akvatoriju, ovakva politika očito mora i sa strane SAD i SSSR doživjeti i određeni odgovor, najvjerojatnije onaj vojnog karaktera, tj. jačanje flotnih sastava, što znači daljnji proces regionalne ali i svjetske militarizacije.

Ekonomsko-politički činioci mogu imati odlučujuće značenje za proces svjetske militarizacije — na Zapadu ona očito potiče gospodarski razvoj rješavajući moguće krizne situacije i održavajući u uvjetima izuzetne potrošnje i proizvodnje i odgovarajuću zaposlenost i životni standard barem za određene i najmoćnije društvene slojeve i snage, a očito je da razvoj naoružanja i održavanje vojnih blokova i stim povezane specifične potrošnje može biti faktorom koji pridonosi funkcioniranju onakvog ekonomskog stroja kojega su vojni blokovi svojevrstni izdanak; pored toga trgovina oružjem jedan je od najvažnijih svjetskih biznisa; zato je razumljivo da egzistencija armija i blokova odgovara interesima krupnog kapitala, budući da mu osigurava poslovnu aktivnost koja bi bez tog specifičnog vida potrošnje bila posve nezamisliva; ali — egzistencija blokova može na određeni način koristiti i razvoju gospodarski nerazvijenih zemalja članica, prvenstveno stoga jer vojni razlozi šireg dometa i značenja zahtijevaju odgovarajuće elemente infrastrukture, prvenstveno u sferi prometnih veza, a njihov razvoj može nerazvijenim zemljama samo ići u prilog; također nije moguće izostaviti iz vida niti činjenicu da održavanju i sigurnosti pojedinih režima pripadnost vojnim blokovima također može samo odgovarati.

Međutim, na Istoku prilike su, najvjerojatnije, posve različite; zbog niza ostalih potreba vezanih prvenstveno uz životni standard, razvitak vojne ekonomike teško ne može imati stimulatívni nego, obratno samo limitirajući karakter i predstavljati određeni teret; i upravo u tome pružaju se Zapadu mogućnosti sticanja određenih poena u međunarodnim političkim odnosima, definirajući socijalizam kao društvo siromaštva — naime, opći proces militarizacije i vojnih akcija sa strane Zapada, izazivanje incidenata, politika prisutnosti, iskrcavanja i intervencije, uloga okruženja i slično, imaju jedan posebni zadatak i svrhu — tj. inzistirajući na osjećaju svjetske nesigurnosti, posebno nesigurnosti Istoka, a da se iza

^{2a} Ali, treba naglasiti da kineska politička ofenziva u proteklím godinama nije svagdje uspijevala — odnosi se to na afrički kontinent, koji se po karakteristikama svoje povijesti i svog svjetonazora općenito, po svojim suvremenim (neokolonijalističkim) problemima, toliko razlikuje od Azije i Kine i problema vezanih uz taj dio svijeta, da u sadašnjim uvjetima odgovarajući politički odnosi ili eventualna naglašenja prokineska orijentacija afričkih država ne dolaze u obzir. Pored toga znatan je dio Afrike lociran u geostrateškoj sjeni zbog čega za Kinu i ne može biti od većeg interesa.

^{2b} Albanija, Libija, Maroko, Tunis, Francuska, Italija, Malta i Jugoslavija.

toga ne moraju kriti i stvarne prjetnje, nužno se izaziva proces razvoja vojne ekonomike i na gospodarski još relativno siromašnijem i nerazvijenijem Istoku, koji bi zasigurno znatan dio svojih investicionih mogućnosti rađe usmjerio na jačanje svog gospodarskog a ne vojnog potencijala; međutim, zbog osjećaja svjetske nesigurnosti Istok je prisiljen jačati svoju vojnu snagu zapuštajući time u znatnoj mjeri gospodarsku sferu, što onda Zapadu može poslužiti kao izvanredan primjer u ideološkoj borbi za sticanje političkih poena na međunarodnoj sceni definirajući socijalizam kao društvo siromaštva i umanjujući time njegove izgleda kao mogućeg modela svjetskog društvenog razvoja.

Birokratizacija i postojanje prečesto prisutnog primitivističkog mentaliteta također su među faktorima koji mogu poticati proces militarizacije — ponekad on može pružiti naročito povoljne uvjete za održavanje i afirmaciju državnog birokratskog aparata (i onog vojno-birokratskog), jer stalno ukazivanje na vanjsku vojnu opasnost omogućava s jedne strane, održavanje takvih birokratskih i državnih struktura čiji su povlašteni položaj i nepovredivost garantirani njihovom ulogom u sprečavanju agresije prema vlastitom teritoriju i pružanju »zaštite« i drugim na ostalim dijelovima globusa; sigurno je da se na tezi o vanjskoj opasnosti mogu u održanju vlasti prikupiti značajni poeni; a ako vanjske opasnosti i potrebe da se »zaštićuju« drugi i ne bi bilo, birokracija i militaristički krugovi naprosto bi izmislili; prvenstveno ovim snagama pogoduje stanje svjetske napetosti, stanje »ni rata niti mira«, budući da im osigurava egzistenciju; do istih zaključaka dolazimo slijedeći i misao Marcusea — naime, da bi funkcionirao državni sistem potrebno je iskonsku agresivnost čovjeka kanalizirati na neki društveno »koristan« način; a zato je potreban Neprijatelj — stvaran ako postoji, ili izmišljen ako ne postoji — a da bi mu se suprotstavilo potrebne su armije i vojni blokovi; 3) također treba naglasiti i čovjeku imanentnu potrebu za afirmacijom; iako je danas moguće posve primjerno proživjeti jedan ljudski vijek uz adekvatno zadovoljenje osnovnih životnih potreba i bez naglašenije afirmacije, potreba za samopotvrđivanjem jedan je od najjačih ljudskih poriva, naslijeđen iz vremena kada je afirmacija bila uvjet same egzistencije — a jednom primitivnom ograničenom mentalitetu u uvjetima nedovoljnog i neadekvatnog obrazovanja vojna afirmacija, temeljena prije svega na hijerarhiji, na vlastitoj ali i tuđoj potčinjenosti i osjećaju nadmoćnosti drugima i slabijima, svakako najviše odgovara i svakako je najprihvatljivija; ili — bolje rečeno, u biti, gotovo je i jedino moguća; jer — za svoju afirmaciju primitivizam nema velikog izbora — ne stoje mu na raspolaganju znanost, umjetnost, kultura, humanizam, gospodarska nastojanja ili slično, ali, zato može raspolagati silom i moći.

Ali — daljnja militarizacija svijeta može biti uzrokovana i svojim vlastitim unutrašnjim zakonitostima — tako birokratski i vojni aparat (ali i dio privrede koji izravno radi za potrebe armije) mogu samo u postojanju armije i blokova vidjeti mogućnost vlastite egzistencije i reprodukcije — radi se, dakle, o činjenici samog postojanja vojne sile po sebi;

³ H. Marcuse: »Oslobođenje od društva obilja« (»Dijalektika i oslobođenje«, Praxis, 1969. str. 265.)

sve dotle, dok postoje mnoga prijeporna područja u svijetu, mnogobrojne prijetnje, ravnoteža straha, ili neposredni aktivni sukobi, egzistenciju je, prvenstveno velikih armija, ^{3a} moguće smatrati prirodnim; ali — ako se ipak, iako vrlo sporo, približavamo udaljenom cilju, tj. svijetu u kojem napetosti, strah, sukobi i potreba obrane više neće biti prisutni, to još uvijek nikako ne znači da će u takvim prilikama doći i do ukidanja armija i vojnih blokova; oni će najvjerojatnije postojati i dalje i to po inerciji vojno-birokratskih interesa, što znači da novi sukobi i napetosti — ako tada i neće imati svog uzročnika u tadanjim u svijetu neriješenim pitanjima, dakle onom objektivnom — da će moći postojati i dalje i da će armije i same svojim postojanjem predstavljati stalnu opasnost zbog mogućih izbijanja umjetno izazvanih sukoba i to poradi egzistencije same vojne moći kao takve koja, prirodno, može težiti samo za vlastitom reprodukcijom, za reprodukcijom svoje svhre i ispunjenja same sebe, a nikako i svom vlastitom ukidanju.

Ostaci kolonijalizma ali i prilike u okviru neokolonijalizma, također su faktori koji mogu samo poticati svjetsku militarizaciju; izgleda očitim da se još postojeći kolonijalni ostaci mogu osloboditi samo vojnom akcijom, odnosno da vojne akcije čine nezaobilaznu osnovicu političke borbe; a takvoj se akciji mogu kolonijalne matice suprotstaviti jedino — i sve više, — isključivo vojnim sredstvima; međutim, ne radi se samo o kolonijalnom problemu nego i o onim neriješenim pitanjima već oslobođenih država koje, u biti, žive u okvirima neokolonijalizma i u kojima također postoje gerilski pokreti kao izraz težnje za »drugim oslobođenjem«; a razumljivo je da se borbi za navedeno »drugo oslobođenje« može suprotstaviti samo vojnom represijom.

I militarizacija svjetskog mora isto je tako tako bitan proces svjetske militarizacije; značenje svjetskog mora u porastu je i iz razloga jer je sve veći broj zemalja pripadnika tzv. »Kluba dvijesto milja«, koje kao jedan od svijih osnovnih pomorskih interesa vide u znatnom proširenju opsega teritorijalnog mora i to čak na 200 milja širine. S tim u vezi, navedene države moraju jačati svoje flotne sastave i u današnjoj inicijalnoj fazi kada navedene sredine nisu još općenito priznate, a također isti će slučaj biti i kasnije s obzirom na potrebu vršenja kontrole tako širokog graničnog područja. Razumljivo je također da će mogućnosti različitih incidenata biti sve veće zbog osporavanja spomenute širine, a da će se posebna pitanja postaviti u vezi s činjenicom da se mnogi međunarodni tjesnaci mogu naći u okviru novih granica proširenog teritorijalnog mora.

Zbog navedenog procesa militarizacije svijeta i problema vezanih uz proširenje teritorijalnog mora i interesa za podmorje, razumljivo je da je i na svjetskom moru općenito moguće očekivati i daljnje narastanje napetosti; ali pri tome valja posebno naglasiti jednu od najvažnijih vojno-političkih činjenica za razvoj međunarodnih odnosa — posve se opravdano smatra da ograničeni rat isključivo na moru danas ne treba smatrati mogućim.

^{3a} Ovaj se rad odnosi, razumljivo, prvenstveno na egzistenciju višemilijunskih armija.

I konačno, nakraju, militarizacija svijeta bit će nastavljena i iz razloga jer se *teritorijalizacija politike prisutnosti i okruženja* jedino na temelju militarizacije mogu osnivati i uopće egzistirati; a i odgovori na takvu politiku mogu biti samo vojnog karaktera.

II Karakteristike i budućnost vojnih blokova

Navedeni proces militarizacije svijeta nužno je promatrati i na poslovno geopolitički način tj. ističući njegovu teritorijalizaciju, i uzimajući u obzir kao bitne i nezaobilazne određene prostorne komponente. I upravo vojni blokovi sa svojim konkretnim prostornim obuhvatom i lokacijom jesu geopolitički (teritorijalizirani) izraz političkog — jer i politika je u određenim aspektima jasno teritorijalizirana; prije svega, odnosi se to na politiku prisutnosti i okruženja koja se može temeljiti samo na postojanju vojnih blokova, baza ili flotnih sastava; ocjena značenja geokomponenti i teritorijalizacije leži u osnovi svakog materijalističkog pristupa problematici vojnih blokova.

Promatrajući evoluciju društvenih prilika u globalnom svijetu, jasno se uočavaju dva različita procesa — prvi karakteriziran usitnjavanjem političke klase svijeta, i drugi suprotnim intergrirajućim značajkama; jednu od najznačajnijih karakteristika u razvoju svjetske političke karte poslije prvog svjetskog rata predstavlja rasparčavanje velikih političko-teritorijalnih cjelina. Iako je taj proces toliko karakterističan baš za prvu polovicu i sredianu XX. st., ne treba, dakako, zaboraviti i neka-starija razdoblja značajna u istom — odnosi se to i na raspored kolonijalnog sustava u Latinskoj Americi početkom XIX. st. kada se mjesto postojeće političko-teritorijalne strukture karakterizirane velikim cjelinama formira niz relativno manjih država.

Usitnjavanje političke karte svijeta znači prije svega smanjivanje prosječne veličine država uz njihovo brojčano povećanje. Dakako, taj je proces izrazito pozitivan jer se njime povećava broj subjekata međunarodno političkog života i vrši određena dislokacija svjetske moći ili barem utjecaja, budući da sada i male i najmanje države neznatne ekonomske i vojne snage mogu preko svojih glasova u međunarodnim organizacijama ipak vršiti određeni utjecaj na svjetsku međunarodnu situaciju. Također, nestajanjem nekih velikih država nestaje u tim slučajevima i osjećaja opterećenosti karakteristikama i »pravima« velikih sila, jer je razumljivo da veličina teritorija, pogotovo uz veliki broj stanovnika, očito predstavlja faktor koji bitno pridonosi osjećaju i opterećenosti velike sile.

Međutim, ovaj u biti pozitivan proces u suprotnosti je sa ostalim zakonitostima svjetskog gospodarskog razvoja, vojno strateški ali općih ljudskih tendencija — naime, u suprotnosti je sa potrebom što intenzivnijeg i sveobuhvatnijeg globalnog povezivanja svjetske zajednice. Ako se u navedenom smislu, tj. u smislu povezivanja, zaista radi o određenim zakonitostima svjetskog društvenog razvoja, što je svakako moguće prihvatiti, razumljivo je da će se kao suprotnost rasparčavanju političke karte svijeta javljati i drugačiji integrirajući procesi u suvremenim pri-

likama oni su izraženi formiranjem velikih i sve većih i sveobuhvatnijih (iako ne i globalnih) regionalnih ekonomskih organizacija ali i formiranjem političkih, što implicite može značiti i vojnih blokova. Već je i naveden faktor koji može upućivati na egzistenciju vojnih blokova kao na kategoriju trajnog ili svakako vrlo dugotrajnog značenja.

Raspored, regionalna i globalno-gestrateška orijentacija blokova. Prostorni raspored vojnih blokova (NATO, CENTO, SEATO, VARŠAVSKI UGOVOR) jasno pokazuju ovisnost o globalnogestrateškim odnosima i osnovama, što je i posve razumljivo, budući da vojni savezi i jesu teritorijalni i lokacioni izraz osnovnih globalno-gestrateških koncepcija; s jedne strane zemlje Varšavskog ugovora poklapajući se uvelike sa zonom Heartlanda, tj. najvećim dijelom evroazijske kontinentalne mase, nalaze se u okruženju koje u zoni Rimlanda, tj. u rubno položenim primorskim zemljama Evroazije, čine NATO, CENTO i SEATO pakt, kao i pojedini bilateralni saveznici SAD; s druge strane, zbog izostajanja odgovarajućeg značenja u globalno-gestrateškom smislu u Latinskoj Americi, Africi (posebno u zoni južno od Sahare) i na Antarktiku ne postoje odgovarajuće vojno-blokovske organizacije — Antarktiku je demilitariziran, Latinska je Amerika posve u okviru interesne sfere SAD, dok se Afrika, pored činjenice što nema globalno-gestrateško značenje, uvelike nalazi u sferi neokolonijalističkih utjecaja.⁴

Iako vojni blokovi (i to prvenstveno oni zapadnjački) imaju ponajprije globalnu gestratešku važnost i to u smislu okruženja, treba naglasiti i postojanje relativno užih regionalnih orijentacija — tako s jedne strane Varšavski ugovor nema članica u Aziji (ne pripadaju mu ni NR Mongolija, Sjevni Vijetnam i slično) što jasno pokazuje njegovu izrazitu evropsku orijentaciju; posebno značenje ima SEATO pakt u jugoistočnoj Aziji čiji su zadaci dvostruki — participacija u globalnom okruženju, ali i izrazita regionalna orijentacija u smislu suprotstavljanja oslobodilačkoj borbi naroda Indokine.

Članstvo u blokovima. Neke od najvažnijih karakteristika suvremenih međunarodnih političkih i gestrateških odnosa imaju i pomalo paradoksalni značaj, i to iz razloga jer pojedini od najvažnijih saveznika Zapada (posebno SAD) ili zemalja prema kojima one imaju i posebne »obveze«, nisu ujedno i članice vojnih saveza — primjerice, odnosi se to na Južni Vijetnam, Južnu Koreju, Japan, ili Izrael; a navedena je situacija iznenađujuća, tim više što se radi o zemljama u Rimlandu, od kojih neke (Južna Koreja i Japan) po svom gestrateškom položaju predstavljaju bitni faktor zapadnjačkog okoazijskog okruženja.

I Kina je izvan blokova. Posebnu karakteristiku današnje vojno-blokovske podjele svijeta predstavlja i činjenica da Kina ne pripada ni jednoj regionalnoj vojnoj organizaciji, što joj također omogućava da igra samostalnu ulogu i ostvaruje znatne moralne prednosti u odnosu na zemlje Trećeg svijeta. Znatna i sadašnja i perspektivna vojna, popu-

⁴ Međutim, treba naglasiti da teritorij Afrike južno od Sahare sve više prestaje biti prostorom lociranim u geistrateškoj sjeni, budući da zbog sve intenzivnije militarizacije indijskog akvatorija raste značenje njegovih pristupnih pravaca; a jedan od njih može se kontrolirati sa najjužnijeg dijela Afrike.

lacijska i gospodarska snaga Kine uvelike joj omogućavaju distanciranje od blokovskih koncepcija.

Geostrateške značajke blokova. U ocjeni geostrateških karakteristika, vrijednosti i značenja pojedinih članova vojno-blokovskih organizacija, posebno treba ukazati na to da za veliki broj zemalja članica od odlučujućeg značenja nisu veličina teritorija, broj stanovnika, vojnih snaga ili ekonomski potencijal nego, prije svega, njihova prostorna lokacija i to u geostrateškom kontekstu kojom one pridonose ulozi politike prisutnosti, okruženja, isturenih savezništva i slično — odnosi se to, pri mjerice, na Čehoslovačku koja ima ključno geostrateško značenje kao svojevrsna evropska tvrđava koja kontrolira najvažnije evropske kontinentalne operacijske pravce smjera Istok-Zapad, zatim na Maltu, Grčku, Dansku, niz otočnih baza, i slično.

Geopolitičko i geostrateško značenje vojno-blokovskih organizacija moguće je također ilustrirati i posljedicama istupanja odnosno pristupanja pojedinih zemalja odgovarajućim vojnim savezima; u slučaju Francuske, koja se iz vojnog saveza NATO-a povukla 1967. godine došlo je do prekida kontinentalnog evropskog okruženja — tako da Jugoslavija više ne predstavlja i jedini prekid u okruženju — i posebno do prekida teritorijalne povezanosti između SR Njemačke, Italije i Španjolske (koju je praktički također moguće smatrati blokovskom zemljom); gubitak Malte za NATO pakt značio bi gubitak kontrole u prostoru koji je odlučan za pristup iz istočnog u zapadni dio Sredozemlja; za Varšavski je ugovor istupanje Albanije značilo gubitak jedine blokovske zemlje koja izravno participira na sredozemnom bazenu; — posljedice istupanja Iraka iz Bagdadskog pakta također su višestruke — teritorij je pakta znatno smanjen, a time i dubina ratišta i značenje tamponske uloge; pogotovo je to važno u političkoj fragilnoj zoni između sovjetskog Kavkaza i Perzijskog zaljeva; formiranjem Bangla Deša i najavljenom mogućnošću istupanja Pakistana iz CENTO pakta prekid u okruženju se naglašava, mogući blokovski pritisak na Burmu se ublažava, nestaje spojnice CENTO i SEATO pakta.

S druge pak strane, nastojanja za uključivanjem Cipra u okvir NATO-a značilo bi povećanje broja zapadnih saveznika na na Blistoku, davalo bi mogućnost efikasnije kontrole naftnih terminala, Sueskog kanala i slično; eventualno pristupanje Jordana CENTO paktu olakšalo bi kontrolu naftovoda, kompenziralo istupanje Iraka, značilo bi stvaranje kontinuirane prozapadnjačke savezničke zone Izrael—Jordan—Saudijska Arabija, kao i poboljšanje geostrateškog položaja Izraela lociranog u arapskom okruženju.

Karakteristika vojnih blokova kao trajna kategorija slijedi prvenstveno iz činjenice da oni uz postojanje izoliranih baza i pokretnih flota predstavljaju *najjasniji izraz politike prisutnosti* (i to i Istoka i Zapada), ili pak politike okruženja, u ovom slučaju samo Zapada, što je jasno izraženo nizom paktova u sistemu NATO-CENTO-SEATO koji okružuju evroazijsku kontinentalnu masu socijalističkih zemalja.

Nadalje, vojni su blokovi izraz one sfere politike prisutnosti vezane i uz *ciljeve dugoročnog i ne uvijek jasno uočljivog gospodarskog (sirovinskog) karaktera*; neke od svjetski najvažnijih energetske sirovine

(nafta) nalaze se u odnosu na interese Zapada i na tuđim teritorijima; borba za životni prostor kao izraz prirodne agresivnosti i kao bitna značajka i pojedinca i društvenih grupa i danas se u biti nastavlja; ali — ta borba za životni prostor više nije moguća u izravnom smislu, tj. na način neposrednog zauzimanja većih dijelova tuđih teritorija, zbog čega sve više dolazi do izražaja posredno širenje životnog prostora i to preko najrazličitijih oblika širenja interesnih sfera i utjecaja političkog, ekonomskog i vojnog karaktera; to ujedno znači da i vojni blokovi i vojne baze imaju trajno značenje kao jedan od mogućih faktora utjecaja u suvremenoj fazi karakteriziranoj samo posrednim širenjem životnog prostora. Pri tome treba uvijek voditi računa i o onom što je moguće nazvati »idejom drugih ciljeva« — naime, u osnovici pojavnosti međunarodnih političkih zbivanja i vojnih sukoba leže i drugi važniji i dublji ciljevi — daljnja militarizacija svijeta i jačanje vojnih blokova, a u ovom slučaju misli se na blokove Zapada, mogu se očekivati i kao posljedica nekih karakteristika iz gospodarske sfere; naime, svijest o iscrpivosti svjetskih rezervnih sirovina i to prvenstveno onih energetske, svijest o mogućoj sirovinskoj gladi, sve je prisutnija i jasnija; takve prilike razumljivo nameću velikim silama kao glavnim potrošačima potrebu da što više sačuvaju vlastite potencijale oslanjajući se na inozemne izvore; a razumljivo je pritom da te izvore treba osigurati kompleksnim političkim, ekonomskim, ideološkim, ali i vojnim utjecajem — odatle i slijedi činjenica da će značenje blokovskih organizacija rasti — one trebaju osigurati utjecaj u zemljama gdje se sirovine nalaze, kao i njihov prekomorski transport; i tek nam se shvaćajući ovakvu perspektivu predstojeće sirovinske i energetske gladi čine jasnijim a nastojanja velikih sila da se svojim utjecajem, ili pak izravno, učvrste na ordgovarajućim dijelovima zemljine površine; ako se ima u vidu nafta onda su razumljiva nastojanja SAD da se što bolje situiraju i na Bliskom istoku i u jugoistočnoj Aziji gdje rubni morski šelfovi prema najnovijim ispitivanjima sadrže velika ležišta nafte; i samo nam to saznanje omogućava spoznaju da je prisutnost SAD u jugoistočnoj Aziji za njih neophodna u svijetlu osiguravanja tog budućeg energetske izvora; blokovskom orijentacijom, jačanjem militarizacije, osiguravanjem postojećih režima i ispunjavanjem »obveza« SAD si mogu stvoriti trajno uporište u zoni koja će vjerojatno imati svjetsko energetske značenje; u istom smislu treba promatrati i militarizaciju Arktičkog bazena, jer su na sjevernoaljaskom šelfu također (navodno) pronađena velika naftonosna ležišta; isto tako u okviru »ideje drugih ciljeva« treba razmatrati i prodor u svemir gdje i, primjerice, istraživanja Mjeseca nemaju sam Mjesec kao prvenstveni cilj; ili privid Nixonove mirovne ofenzive (proljeće 1972.) čiji pravi ciljevi nisu centrirani toliko oko pitanja svjetskog mira koliko oko vlastitih predizbornih nastojanja.

Vojni blokovi kao izraz koalicija. Dosadašnja iskustva u velikim ratnim sukobima u povijesti očito ukazuju da su se takvi sukobi uvijek odnosili na koalicije država; istu su karakteristiku potvrdile i prilike u prvom i drugom svjetskom ratu. A budući da je stvaranje velikih koalicija značajka i poslijeratnog razdoblja, lako je zaključiti da će odnosi snaga,

napetosti i izravni sukobi i dalje imati i velike koalicije kao svoj organizacioni, politički i gospodarski okvir, u čemu onda sigurno trajno mjesto nalazi i egzistencija vojnih blokova; ovakvo povijesno iskustvo sigurno nije moguće zaobići.

Problem kineske afirmacije. Daljnji faktor koji jasno ukazuje na sve veće značenje multilateralnih vojnih organizacija slijedi iz sve jače afirmacije Kine kao političke i vojne sile svjetskog značenja; sigurno je da će se jačanje kineskog ratnog potencijala (uključujući i ono raketno i nuklearno) i dalje nastavljati relativno vrlo brzim pokušajima za afirmacijom i na svjetskom moru; a pri tom je jasno da se na takve vojne ambicije i nastojanja NR Kine može odgovoriti samo daljnjom militarizacijom drugih sudionika svjetske politike, u čemu vojni blokovi i opet mogu odigrati značajnu ulogu koja ih samo može učvrstiti i osigurati im dugotrajniju egzistenciju; ali — pri tome treba voditi računa i o činjenici da nova politička kombinatorika i nova sporazumijevanja u svijetu mogu u odnosu na vojne blokove imati i drugačije značenje; međutim ako se ovdje misli na početak novih relacija između SAD i NR Kine, prvenstveno u odnosu na Tajvan, onda valja imati na umu da američki dezintersman oko Tajvana treba promatrati samo u okviru onog prirodnog procesa kojim taj otok prije ili kasnije, tako i tako, mora biti uključen u okvir Kine, a da to za SAD ne mora značiti bilo kakav problem u globalno-geostrateškom smislu, uz to što i ne predstavlja nikakav ustupak.

Promatrajući vojne blokove treba se također čuvati određenih privida — naime, *ideju raspuštanja blokova* mogu zastupati i same velike sile, što, međutim, može jedino biti protumačeno na način da one u uvjetima enormnog jačanja vlastitog ekonomskog i vojnog potencijala mogu u globalnoj geostrategiji ostvariti, bilo ravnotežu bilo određene prednosti, i same po sebi i bez postojanja vojno-blokovskih multilateralnih savezništava. Na taj način, velike sile, predlažući raspuštanje blokova stiču određene poene moralnog značaja u međunarodnim političkim odnosima, a da se situacija u biti nipošto ne mijenja, jer su u uvjetima monstruozno povećanih vojnih efekativa one i same sposobne da budu odlučujući faktor u globalnoj geostrategiji, odnosno da niz pitanja rješavaju ne na blokovski multilateralan nego bilateralan način.

Ideje globalne geostrategije i budućnost vojnih blokova. Novija sporazumijevanja u svijetu ili nastojanja oko njih — ona stvarna ili ona u okviru privida i vrlo uspješne manipulacije svjetskog javnog mnijenja — mogu stvoriti dojam da vojnim blokovima (i globalnoj geostrategiji, koje su oni izraz) predstoji razdoblje u kojem će njihovo značenje opadati; međutim, stvarni procesi važniji su i jasniji od privida — u tom je smislu dovoljno ukazati na nekoliko momenata: teško je naime, vjerovati da najnovije približavanje SAD i Kine otvara mogućnosti za stvarno prevladavanje osnova RH teorije, tj. teorije koja u ideološkim, vojnim i drugim suprotnostima zemalja evroazijskog kontinentalnog bloka i nekih primorskih zemalja ovog prostora, u odnosu prema prekomorskim silama koje vrše okruženje, vidi jedan od najvažnijih osnova i povijesnih i današnjih svjetskih konfrontacija; jer, neposredni događaji poslije Nixo-

novog posjeta Pekingu govore posve suprotno — ponovno je počelo bombardiranje Sjevernog Vijetnama i minirane su njegove luke (travanj i svibanj 1972.), glasovima o mogućem pristupanju Jordana CENTO paktu ne može se odreći odgovarajuća pažnja (travanj 1972.), broj se vojnih baza povećava dok igre oko Cipra jasno pokazuju da bi tek njegova natovska orijentacija trebala predstavljati »rješenje« problema ovog otoka. U istom je smislu neobično značajno upozoriti na činjenicu da ni pregovori u okviru SALTA ne uključuju i pitanja vojnih blokova, iako je očito da su i ona vezana sa temom o strateškom razoružanju^{4a}).

Povremene prijedloge o raspuštanju blokova, koji dolaze od strane velikih sila, treba također promatrati u okviru »ideje drugih ciljeva« — najvjerojatnije oni imaju sasvim druge a nikako ne one ciljeve prema kojima su usmjereni — zato je u takvim prilikama nužno ukazati na određene privide; doduše, danas se oni najvažniji, bilo izravni, bilo neizravni, sukobi odvijaju ne toliko kao sukobi blokova nego kao konfrontacije njihovih najvažnijih sudionika (SAD, SSSR), ili pojedinih velikih sila naspram malh država — tako odnose između SADA i SSSR ponajvećma ipak treba promatrati ograničavajući se prvenstveno na ta dva partnera, a manje na NATO pakt i Varšavski ugovor; isto tako rat u Indokini prvenstveno je rat sa SAD a ne toliko SEATO paktom — uostalom Južni Vijetnam i nije član te blokovske organizacije. Međutim, to ipak ne pruža dovoljno razloga zaključivanju o smanjenju važnosti blokovskih organizacija. Isto tako na spomenuti zaključak ne može upućivati niti činjenica da neki od novih blokova, čije je formiranje bilo aktuelno sredinom 1960-tih godina, nisu ni do danas realizirani — misli se tu na PATO pakt čija egzistencija u pacifičkom prostoru za SAD i ne mora imati tako odlučujuće geostrateško značenje — jer, izostavljajući relativno mali i gospodarski manje značajan sektor kojim SSSR participira na Pacifiku i pristup kroz Beringov tjesnac koji se može efikasno zatvoriti, zatim Kinu koja se nalazi u maritimnom okruženju, — Pacifik već tako i tako predstavlja američko jezero, Latinska Amerika je posve u interesnoj sferi SAD, u jugoistočnoj Aziji i australskom prostoru stoji SEATO pakt, razvijena su bilateralna savezništva i sporazumi, dok Japan predstavlja vrlo čvrstog saveznika — zbog svega navedenog geostrateška uloga nove blokovske organizacije u biti je već apsolvirana.

Navedena razmatranja, kojima se pokušava ukazati na proces svjetske militarizacije i egzistenciju blokova kao na izuzetno dugotrajne kategorije, moguće je potkrijepiti i sadržajima pregovora u okviru SALT-a — oni se naime ograničavaju jedino na strateško naoružanje iako je neprijeorno da su ta pitanja također bitno vezana i sa egzistencijom i funkcijama vojnih blokova.

^{4a} Da se značenje potpisanog sporazuma u okviru SALTA (svibanj 1972. god.) zaista ne smije nipošto pretjerivati u smislu stvarnih nastojanja oko razoružanja i demilitarizacije jasno pokazuju i strahovanja predsjednika Niksona da bi »američka sigurnost bila ozbiljno uzdrmana ako bi Kongres usvojio samo američko-sovjetski sporazum o ograničavanju proizvodnje nekih stratejskih, oružja, a ne bi odobrio fondove za izradu onih oružja na koja se taj ugovor ne odnosi«; (Vjesnik, 24. lipnja 1972., podvukao RP.).

III. Svjetsko more kao pozornica nove militarizacije

U suvremenim odnosima snaga u svijetelu, i to u najširem globalnom smislu, predstavljaju svjetsko more i »blizi« (zemljin⁵) svemir najnovije i još jedine preostale zone koje mogu poslužiti kao pozornica gdje valja izboriti prestiž, steći vojnu ali i političku prednost, koja onda može biti faktorom ugrožavanja i dubokih kontinentalnih područja. A ako se radi o pomorskoj komponenti nužno je upozoriti da je u pitanju zona dubokog mora (preko 500 odnosno 1000 m), koja se u suvremenim prilikama — a slično treba, za razliku od kozmosa, očekivati i na dulji rok — može smatrati izuzetno sigurnom i zaštićenom. ⁶ Zemljin svemir i morska površina a još više podmorje i posebno duboko more, posljednji su »frontieri« koji još dolaze u obzir u globalnim geostrateškim razmatranjima. Zato je razumljivo da će značenje i snaga vojno maritimnog kompleksa i dalje rasti i to kod svih država i brže nego u slučaju kontinentalne komponente.

Zbog konačno prevladavajućeg shvaćanja i svijesti o nemogućnosti totalnog raketno-nuklearnog svjetskog obračuna, nužno je bilo vratiti se idejama klasične globalne geostrategije, razvijenim u posljednjih osamdesetak godina, što ujedno znači ponovno shvatiti svjetsko more kao jedan od najbitnijih čimbenika u današnjoj globalnoj geostrategiji. Iako se često (i s pravom) ističe da novo doba u mnogočemu, prvenstveno po likvidaciji kolonijalnog sustava, predstavlja prekid sa XIX. stoljećem, treba istaknuti da je u globalnoj geostrategiji moguće pratiti kontinuitet nekih geostrateških zasada posve na način XIX. st. što posebno dolazi do izražaja u nekim maritimnim komponentama.

Pogodnost svjetskog mora kao najvažnije pozornice nove militarizacije slijedi iz više razloga^{6a}) — prvo, svjetsko more predstavlja na globusu još jedino slobodno i nezauzeto područje, neobično pogodno za demonstraciju moći, naime demonstracija moći u svemiru isuviše je skupa, nedovoljno vidljiva, sve manje spektakularna, samo povremena; Mjesec još izgleda ne dolazi u obzir za vojno korištenje, jer će veće značenje vjerojatno imati stalne orbitirajuće stanice oko Zemlje; međutim, za razliku, svjetsko more i flote pružaju daleko veće mogućnosti; *drugo*, unatoč izuzetnom razvoju avionskog prometa, i kvalitativno i kvantitativno, logistika u interkontinentalnim i svjetskim razmjerima može se temeljiti samo na pomorskoj komponenti, budući da »air-lift« i stalni zračni mostovi, idealno rješavajući pitanja brzina ne mogu odgovoriti potrebama dugotrajnijeg kontinuiranog i masovnog transporta; *treće*

⁵ Pod pojmom »blizog« ili »zemljinog« svemira valja podrazumijevati prostor između Zemlje i Mjeseca.

⁶ Demilitarizacija dna svjetskog mora očito može slijediti jedino iz činjenice da ona nema globalno geostrateško značenje.

^{6a} Zanimljivo je podsjetiti da se i najnoviji militaristički akt u SAD u odnosu na sjeverni Vijetnam također odnosi na pomorsko ratište i militarizaciju mora, budući da je predstavljen miniranjem prilaza sjevernovijetnamskim lukama.

svojom pokretljivošću i dislociranošću flote kao svojevrsne »pokretne baze« nisu ranjive kao uporišta na kopnu i lakše mogu izbjeći totalni nuklearni udar; pored toga budući, da nisu fiksirane na tuđa kopna one su i politički teže ranjive — a očito je da napuštanje baza na kopnu mora utjecati na jačanje flota i opću militarizaciju svjetskog mora; četrto, budući da Zapadu u odgovarajućem roku očito predstoji povlačenje sa azijskog kopna, sve veću i dugoročniju ulogu i značenje dobivati će prikontinentalni otoci, što će samo označiti veću važnost i interkontinentalnih obalskih pravaca ali i neposrednih okolnih mora oko niza otoka; i konačno peto, budući da će opseg prekomorske svjetske trgovine i nadalje rasti i da će sve više uključivati sve veće količine i strateških sirovina biti će to također uzrokom militarizacije svjetskog mora zbog čega se nameću potrebe zaštite trgovačke mornarice.

Za spomenuti proces militarizacije, a u skladu sa navedenim aspektima, razumljivo je da će se ona prvenstveno odvijati na moru, i to iz dvaju razloga — kopno je zajedno sa raketnim balističkim i orbitalnim arsenalom već toliko saturirano da se daljnji razvoj u kvantitativnom smislu pokazuje besmislenim; pored toga, neki dijelovi kopna locirani su u izrazitoj geostrateškoj sjeni (Antarctik, Latinska Amerika južno od Amazonije) tako da ne mogu imati značenje za globalnu geostrategiju i predstavljati pozornicu nove militarizacije kao što je to moguće prvenstveno u morima Rimlanda; međutim, važniji je jedan drugi momenat, tj. činjenica da moć na moru ima i drugo manifestaciono i demonstraciono značenje — moć na moru lakše se pokazuje, moguće ju je dislocirati po čitavom globusu, najbitniji je faktor za održanje i ispunjenje politike prisutnosti, koja se, za one sile koje nemaju udaljenih vojnih baza na tuđim teritorijama, može temeljiti jedino na autonomnosti velikih flotnih sastava (SSSR). Ispoljavanje snage na moru pogodan je oblik ispoljavanja snage neke države općenito i iz razloga što se na moru kao slobodnoj površini, bez međusobnog ugrožavanja granica i teritorija, može lakše izazivanjem i težih incidenata ali uvijek bez ozbiljnih posljedica, centrirati pažnju svjetskog javnog mnijenja na međusobne političke odnose.

Posebno značenje u tome imaju, zbog niza i strateških i taktičkih prednosti, podmorničke flote; značenje pomorskog ratišta općenito dobiva sve veću važnost⁷ podmornički sastavi postaju sve značajniji faktor u doktrini *deterreta*⁸, i to prvenstveno iz razloga jer ih se na dubinama od 500 odnosno 1000 m teško otkriva; također, u dubokom moru i dolinama i kanjonima morskog dna podmornice mogu najlakše preživjeti nuklearni udar.

Razumljivo da je sve navedeno teško ili čak nemoguće dokazati iako je polazna osnovica posve evidentna u ovim se pretpostavkama ipak radi o projekciji u budućnost; ali to ipak ne znači da se spomenute naznake mogu okarakterizirati kao efemerne. Na kraju, postavlja se pitanje na

⁷ Pomorsko ratište uključuje površinu mora, obalski pojas i odgovarajući zračni omotač, vodeni stup i dno.

⁸ Doktrina *deterrenta* podrazumijeva spriječavanje i zadržavanje neprijatelja od agresivnih vojnih akcija ispoljavanjem vlastite snage i zastrašivanjem.

koji je način moguće suprotstaviti se militarizaciji svijeta, egzistenciji vojnih blokova i uopće onoj politici koju oni predstavljaju a koja kao svoj krajnji rezultat ima sve izrazitiji osjećaj svjetske nesigurnosti. Ovo je pitanje od posebne važnosti za male države, i na njega je izgleda, moguće odgovoriti samo na jedan način — to jest politikom neutralnosti, nesvrstavanja i koegzistencije, politikom miroljubivosti i razoružanja. Ako se pritom koegzistencija i nesvrstavanje zaista čine kao humano jedino prihvatljive mogućnosti otpora vojnoj sili, znači to ujedno da smo došli do praga na kojem prestaje potreba racionalnog razmatranja svrhe, mogućnosti i dometa koegzistencije i nesvrstavanja; ostaje nam još jedino — nada.

PROGRESSIVE MILITARIZATION OF THE WORLD AND THE FUTURE OF THE MILITARY BLOCS (Theses and Summary)

APPROACH. In the existing conditions of the peace in arms and the counterbalance of fear in which the greater and greater quantities of arms are necessary to maintain status quo, in the time when one of the most important social conditions in the world is the militarization and various propulsive processes, when it is hard to denote the before-war and the after-war time, in the situation of »neither war nor peace«, naturally that the questions of the progressive militarization and of the armament, or disarmament, the present and the future importance of the military blocs provoke special interest.

To the components of this, by itself very complex theme: a) problems of the militarization of the world in general b) general characteristics and the future of the military blocs c) questions of the territorialization of the new military powers, an interdisciplinary approach is the most appropriate. We can take into consideration various aspects of the international political relations, of the global geostrategy (as a part of geo-politics in wider sense), military sciences, as well as the sciences concerned with the essential questions of the human existence. To contribute to that interdisciplinary approach we will try to explain the former questions from the geo-politic and global geo-strategic points of view, and all that in the frame of formulations of some fundamental theses. It is necessary to point out and to conclude — that the existence of the military blocs is the immediate result: of the general process of the militarization in the world, of the permanent increase of tension and the increase in the number of direct conflicts. All that contributes to the permanent character of the military blocs. All »efforts« about the disarmament and similar are not the elements that could contribute to the gradual diminishing or even abolition of the military blocs. The subject may be summarized into a few theses:

— first, it seems that the militarization of the world as the result of the interest-groups fight is not historical, but to human being immanent category; further on — demographic explosion may in the case of the extreme antagonism between the rich and the poor cause the situation in which the territorial questions would be involved too, and that could be opposed only by military forces. It contributes even more to the process of militarization and the existence of the military blocs.

— second, the development of China as the world power, what includes its military potential as well, its penetration in the space and space and on the world sea, will provoke further military involvements, and in that case racial theses about the »yellow menace« may be of great use.

— third, the militarization of the world is a special form of consumption, and one of the greatest West world producers would not give it up in

any case. On the other side — at the East conditions are different — here the military development does not improve but hinder economic development, contributing so — in the existing conditions when the East is forced to arm too — to define the socialism: as the society of poverty.

— fourth, birocration and the primitive mentality who naturally tend to the affirmation do not control neither science, nor art or economic development and they may be affirmed only in the sphere of the power and force. Pointing to the danger from abroad helps them to rule the country and if there is no external Danger or Enemy they have to fabricate them and maintain the tale about them.

— fifth, the remnants of the colonialism and the neocolonial status of the great number of countries will cause the fight for independence or in the second case the fight for »the second liberation« that is to say, for the abolishment of the neocolonial status; both processes mean the military actions and the military response to them.

— sixth, the militarization of the world sea is one of the elements which will contribute to the militarization in general, since the so called »Club of 200 miles« gets more and more members, and since the expansion of the territorial waters is unilateral, it is natural that they will have to be defended because the rights could be abnegated too.

In connection with all that are the characteristics of the military blocs — they are products of the territorial (geo-politic) aspects of the politics — for example the policy of the presence or surrounding can be based only on the existence of blocs. The stability of the blocs is ensured by more elements:

— first, as the process contrary to the cutting up of the political map of the world the tendency of the various forms of the inter-state uniting appears and the military element cannot be left out.

— second, the fight for the vital territory in its original form is impossible today, so it is replaced by various forms the indirect presence and influence; and that kind of presence and influence is enabled by existence of the military blocs;

— third, the idea of the modern global geo-strategy, in the first place that which means the surrounding of the Heartland or the penetration through the Rimland on the open sea, are impossible without the existence of the blocs for the longer period in spite of the new era of the negotiations. The presence in some regions of the world is also necessary, because of the forthcoming world raw-material hunger. It is necessary to be present in the regions which possess important raw-material sources; in that way the idea of »other aims« is reached—military engagement, the era of the negotiations, spectacular actions in the international politics, very often have quite different long-term aims which are not in the direct connection with the present actions and events in the international politic life.

Towards the end, it is necessary to point out that the territory of the more and more important new militarization will probably primarily be the world sea-land is practically quite saturated with the military arsenals, the demonstration of the power in the space is rare, very expensive, not sufficiently visible and less and less spectacular. The only place where it is possible to dislocate military power is the sea. The deep parts of the sea (over 1000 m) are still rare safe areas on the Earth.

Prevela:
Milica Mirić